

Field : Education Psychology

Type : Research Article

Recieved: 03.04.2016 - *Accepted*: 13.06.2016

Öğrencilerin Öğretmen ve Okul Metaforları¹

Öznur TULUNAY ATEŞ

Bartın, MEB, TÜRKİYE

E- Posta: oznurtulunayates@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin öğretmen ve okul hakkındaki metaforlarını ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın çalışma grubunu 2014-2015 eğitim öğretim yılında Bartın ilinde farklı okullardan seçilen 4. ve 8. sınıf öğrenciler oluşturmaktadır. Toplam 500 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Öğrencilerin “Öğretmen... gibidir, çünkü...” ve “Okul... gibidir, çünkü...” cümlelerini tamamlamaları ile veriler elde edilmiştir. Verilerin analizinde nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci, öğretmen metaforu, okul metaforu

¹ Bu makale, 13-15 Nisan 2016 tarihlerinde Kazakistan’da yapılan 5. Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Kongresi’nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Teacher and School Metaphors of Students

Abstract

The aim of this study is to reveal the students' metaphors about teacher and school. The research study group is consist of 4 th and 8 th grade students selected from different schools in 2014-2015 academic year in Bartın. Totally 500 students attended the research. The data is obtained from students by completing sentences as "Teacher is like..., because..." and "School is like..., because...". In data analysis, qualitative and quantititive research methods have been used.

Keywords: Student, teacher metaphor, school metaphor

Giriş

Türkçede, mecaz olarak tanımlanan metafor (TDK, 2016) Morgan'a (1998) göre, dünyayı kavrayışımıza sinen bir düşünce ve görme biçimi anlamına gelir. Metaforlar, her zaman tek yönlü bir kavrayış üretir. Bazı yorumları öne çıkarır, diğerlerini ise arka plana iter. Kısacası, metaforlar benzerlikleri görmeyi farklı yönleri göz ardı etmeyi sağlar.

Metafor temel bir zihin mekanizmasıdır. Bu mekanizma birçok şeyi kavramamızı sağlayacak fiziksel ve sosyal tecrübemiz konusunda bildiğimiz şeyleri kullanma imkanı verir. (Lakoff & Johnson, 2015). Metaforla ilgili literatür incelendiğinde, Lakoff ve Johnson'un (1980) geliştirdiği Çağdaş Metafor Teorisi dikkat çekmektedir. Bu teoride, araştırmacılar tarafından metafor türleri; kavramsal (conceptual), varlıksal (ontological) ve orientational (yönelimsel) şeklinde sınıflandırmıştır.

Alanyazın incelendiğinde metafor konusunda yazılmış kitaplara ve araştırmalara rastlanmakta ve bu konuda artan bir ilgi olduğu görülmektedir. Son yıllarda metaforla ilgili eğitim araştırmalarına daha fazla rastlanmasının nedeni, sosyal bilimlerde metaforların önemli etkilerinin olması olabilir (Bredeson, 1988).

Gelecek nesillerin şekillendirilmesinde, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin etkili şekilde sürdürülmesinde okullar ve öğretmenler önemli rol ve sorumluluklara sahiptir. Eğitim öğretim faaliyetlerinin yerine getirilmesi sırasında, metaforlardan öğrenci, öğretmen, yönetici ve ailelerin duygu ve düşüncelerini anlamayı kolaylaştırmada ve çözüm bulmayı sağlamada yararlanılabilir. Çünkü, Çelikten'in (2006) de ifade ettiği gibi; metaforlar öğretim düzeylerini geliştirmeyi düşünen öğretmenlerin rollerini ve sorumluluklarını anlamlandırmalarına yardımcı olarak sınıfta olanları değiştirip, geliştirebilir.

Metaforlar aracılığıyla bilgi toplama, Türkiye de eğitim ile ilgili araştırmalarda 1990' ların ikinci yarısından itibaren başlamıştır (Balıcı, 2011). Araştırmalar incelendiğinde metaforlarla ilgili olarak; öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler, müfettişler ve aday öğretmenler üzerinde çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmalara örnek olarak; müdür (Cerit, 2008 b; Yalçın ve Erginer, 2012; Akan, Yalçın ve Yıldırım, 2014), müfettiş (Töremen ve Döş, 2009) okul (Saban, 2008; Balıcı, 2011; Nalçacı ve Bektaş, 2012; Özdemir, 2012; Doğan, 2013; Koçak, 2013; Toker, Gökçe ve Bülbül, 2014), öğretmen (Saban, 2004; Cerit, 2008 a; Çelikten, 2006; Kalyoncu, 2012; Ekiz ve Koçyiğit, 2013), yapılandırmacı öğretmen (Eminoğlu Küçüktepe ve Gürültü, 2014); üniversite hocası (Tortop, 2013), örgütsel metafor (Yılmaz ve Polat, 2012), eğitim (Akbaba Altun ve Apaydın, 2013), sınıf (Sarıtaş ve Çelik, 2013) teknoloji (Gök ve Erdoğan, 2010) okul kültürü (Boydak Özcan ve Demir, 2011) eğitim fakültesi (Konaklı ve Göğüş, 2013) Türkçe (Pilav ve Elkatmış, 2013) kavramlarını metaforlar yoluyla inceleyen çalışmalar verilebilir.

Bu araştırma ise, ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin öğretmen ve okul metaforlarını saptamak ve bunların olumlu hale getirilmesi yoluyla, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin etkili şekilde sürdürülmesine katkıda bulunmak amacıyla yönelik olarak yapılmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin öğretmen ve okul kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar nelerdir?
2. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?

3. Bu kavramsal kategoriler katılımcıların okul düzeyi (ilkokul ve ortaokul) bakımından farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Bu yöntemde algı ve olaylar doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konur (Yıldırım ve Şimşek, 2005)

Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubunu Bartın da 4 ilkokul ve 4 ortaokulda 2014-2015 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 4. ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. (Büyüköztürk vd., 2010). Bu 8 okulda öğrenim gören 500 öğrenciden veriler alınmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerinin frekansları ve yüzdesi Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcı Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	N	%
1. Cinsiyet	(1) Kız	243	48,6
	(2) Erkek	257	51,4
Toplam		500	100
2. Sınıf	(1) İlkokul	237	47,4
	(2) Ortaokul	263	52,6
Toplam		500	100

Tablo 1 de görüldüğü üzere katılımcıların % 48,6' sını kız, % 51,4'ü erkek, % 47,4'ü ilkokul, 52,6'sını ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan öğrencilerin öğretmen hakkındaki metaforlarını belirlemek için her bir öğrenciden, “*Öğretmen... gibidir, çünkü...*” ve “*Okul...gibidir, çünkü...*” cümlelerini tamamlamaları istenmiştir. Ayrıca öğrencilerin cinsiyet ve sınıf düzeyi gibi demografik bilgileri de alınmıştır. Araştırmanın veri kaynağı bu şekilde oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar beş ardışık aşamada analiz edilmiştir. Bunların ilki olan kodlama ve ayıklama aşamasında, öğrenciler tarafından açık ve net bir şekilde ifade edilen metaforlar kodlanmış ve metafor imgesi bulunmayan ya da boş bırakılan kağıtlar ayıklanarak kapsam dışı bırakılmıştır (n=118). İkinci aşama olan metafor imgesi toplama aşamasında öğrencilerin yazılı ifadeleri uygunluk açısından incelenerek numaralandırılmış ve öğretmenle ilgili 147, okulla ilgili 112 metafor imgesi toplanmıştır. Üçüncü olarak kategori geliştirme aşamasında öğrenciler tarafından üretilen metafor imgeleri sahip oldukları özellikler bakımından incelenerek belirli temalar altında gruplamaya çalışılmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda öğretmenle ilgili 12, okulla ilgili 7 kategori oluşturulmuştur. Dördüncü olarak geçerliği ve güvenilirliği sağlama aşamasında ise tüm veriler ayrıntılı olarak

rapor edilmiş ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Beşinci ve son aşama olan verilerin SPSS programına aktarılması ve istatistiki analiz aşamasında ise, tüm veriler SPSS programına aktarılarak frekans ve yüzde hesaplanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde örneklem grubundaki öğrencilerin “Öğretmen” ve “Okul” kavramı ile ilgili oluşturdukları metaforlara ve onların kategorilere ayrılması ile oluşturulan bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin cümlelerinden de alıntılar yapılmıştır.

Öğrencilerin “Öğretmen” ve “Okul” kavramı ile ilgili oluşturdukları metaforların frekansları ve yüzdesi Tablo 2 de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Öğretmen ve Okul hakkında Oluşturdukları Metaforlar

Öğretmen Metaforlar	N	%	Okul Metaforlar	N	%
Anne Baba	54	10,8	Ev	240	48
Çiçek	50	10	Hapishane	20	4
Kitap	33	6,6	Yuva	20	4
Anne	21	4,2	Bilgi yuvası	13	2,6
Ağaç	20	4	Hayat	9	1,8
Gül	19	3,8	Aile	8	1,6
Işık	18	3,6	Bina	8	1,6
Melek	18	3,6	Kütüphane	7	1,4
Baba	14	2,8	Ağaç	6	1,2
Güneş	14	2,8	Akıl hastanesi	6	1,2
Mum	12	2,4	Bilgisayar	6	1,2
Bilgisayar	10	2	Eğlence merkezi	6	1,2
Atatürk	9	1,8	Hayvanat bahçesi	6	1,2
Bilgin	8	1,6	Kitap	6	1,2
Aile	6	1,2	Bilgi evi	5	1
İnsan	6	1,2	Cennet	5	1
Bitki	4	0,8	Cezaevi	4	0,8
Karınca	4	0,8	Dünya	4	0,8
Profesör	4	0,8	Hastane	4	0,8
Tarihi biri	4	0,8	Bahçe	3	0,6
Yunus Emre	4	0,8	Beyin	3	0,6
Zeka küpü	4	0,8	Cansız	3	0,6
Arı	3	0,6	Müze	3	0,6
Arkadaş	3	0,6	Orman	3	0,6
Aslan	3	0,6	Alışveriş merkezi	2	0,4
Bahçıvan	3	0,6	Arkadaş	2	0,4
Canımız	3	0,6	Cehennem	2	0,4
İnternet	3	0,6	Çiçek	2	0,4

İyi biri	3	0,6	Çöplük	2	0,4
Sözlük	3	0,6	Dağ	2	0,4
Su	3	0,6	Defter	2	0,4
Abi Abla	2	0,4	Dershane	2	0,4
Ansiklopedi	2	0,4	Dev	2	0,4
Bilgi ağacı	2	0,4	Gül	2	0,4
Bilgi küpü	2	0,4	Heykel	2	0,4
Bilgi kutusu	2	0,4	Öğrenim merkezi	2	0,4
Bilgili	2	0,4	Saksı	2	0,4
Bulut	2	0,4	Yurt	2	0,4
Cumhurbaşkanı	2	0,4	Akıl küpü	1	0,2
Hayat	2	0,4	Aksaray	1	0,2
İyi insan	2	0,4	Anne- Baba	1	0,2
Kalem	2	0,4	Antika	1	0,2
Kötü biri	2	0,4	Arı kovanı	1	0,2
Lamba	2	0,4	Azrail	1	0,2
Mehmet Akif	2	0,4	Beton	1	0,2
Makine	2	0,4	Beton bina	1	0,2
Oksijen	2	0,4	Bağlanamayan balon	1	0,2
Pamuk	2	0,4	Bilgi deposu	1	0,2
Saksı	2	0,4	Bilgi	1	0,2
Tabela	2	0,4	Bilgi küpü	1	0,2
Tarihçi	2	0,4	Bilgi kutusu	1	0,2
Toprak	2	0,4	Bilgi kaynağı	1	0,2
Ajan	1	0,2	Bilgi merkezi	1	0,2
Akıllı tahta	1	0,2	Bilgisayar kasası	1	0,2
Akıl küpü	1	0,2	Bulut	1	0,2
Akıl kutusu	1	0,2	Çiftlik	1	0,2
Akıllı	1	0,2	Çöp kutusu	1	0,2
Akıllı insan	1	0,2	Ders yuvası	1	0,2
Altın	1	0,2	Disko	1	0,2
Anahtar	1	0,2	Doktor	1	0,2
Araba	1	0,2	Dolap	1	0,2
Aşçı	1	0,2	Eğitim bankası	1	0,2
At	1	0,2	Eşsiz	1	0,2
Ayna	1	0,2	Fabrika	1	0,2
Azrail	1	0,2	Futbol takımı	1	0,2
Bağcık	1	0,2	Geçit	1	0,2
Balta	1	0,2	Gelecek	1	0,2
Bankamatik	1	0,2	Gökkuşağı	1	0,2
Başkan	1	0,2	Güneş	1	0,2
Başrol oyuncusu	1	0,2	İletişim aracı	1	0,2

Benzin	1	0,2
Bilgi	1	0,2
Bilgi kaynağı	1	0,2
Bilgi makinası	1	0,2
Bilgi kovanı	1	0,2
Bilim adamı	1	0,2
Bilmiş	1	0,2
Bozuk cep telefonu	1	0,2
Cami hocası	1	0,2
Canlı – Cansız	1	0,2
Canlı	1	0,2
Cansız	1	0,2
Cevap anahtarı	1	0,2
Çiftçi	1	0,2
Çölde su	1	0,2
Dağ	1	0,2
Deniz	1	0,2
Doktor	1	0,2
Dünya	1	0,2
Duvar	1	0,2
Eğitimci	1	0,2
Fatih Portakal	1	0,2
Fener	1	0,2
Fidan	1	0,2
Gardiyen	1	0,2
Gıcık	1	0,2
Gökkuşağı	1	0,2
Hacivat Karagöz	1	0,2
Hafıza kartı	1	0,2
Hava durumu	1	0,2
Hazine	1	0,2
Hesap makinası	1	0,2
İlim ağacı	1	0,2
K9 köpeği	1	0,2
Kahraman	1	0,2
Kaktüs	1	0,2
Kalp	1	0,2
Kandil	1	0,2
Karpuz	1	0,2
Kedi	1	0,2
Kelebek	1	0,2
Kızgın	1	0,2

İlim yuvası	1	0,2
İnsan eğitim merkezi	1	0,2
İp	1	0,2
İş yeri	1	0,2
İyi yer	1	0,2
Kafes	1	0,2
Kan	1	0,2
Kapan	1	0,2
Karınca yuvası	1	0,2
Külçe altın	1	0,2
Koli	1	0,2
Konak	1	0,2
Kumbara	1	0,2
Kuran kursu	1	0,2
Kuş yuvası	1	0,2
Kutu	1	0,2
Kutuplar	1	0,2
Kuyumcu	1	0,2
Madde	1	0,2
Matbaa	1	0,2
Meyve sepeti	1	0,2
Mezar	1	0,2
Mezarlık	1	0,2
Mum	1	0,2
Mürekkep	1	0,2
Öğrenim yeri	1	0,2
Öğrenim yurdu	1	0,2
Okuma aracı	1	0,2
Otel	1	0,2
Oyun alanı	1	0,2
Park	1	0,2
Sevgi yuvası	1	0,2
Sıkıcı yer	1	0,2
Spor salonu	1	0,2
Şirinler evi	1	0,2
Savaş alanı	1	0,2
Tarihi eser	1	0,2
Taş yığını	1	0,2
Tatlı	1	0,2
Top	1	0,2
Tren	1	0,2
Zeka evi	1	0,2

Kök	1	0,2	Toplam	500	100
Komutan	1	0,2			
Konfeti	1	0,2			
Kotu insan	1	0,2			
Kuş	1	0,2			
Lastik	1	0,2			
Lider	1	0,2			
Marangoz	1	0,2			
Muhabbet kuşu	1	0,2			
Müzik	1	0,2			
Naylon poşet	1	0,2			
Odun	1	0,2			
Öğreten	1	0,2			
Öğretici	1	0,2			
Papağan	1	0,2			
Peygamber	1	0,2			
Pırlanta	1	0,2			
Robot	1	0,2			
Saç	1	0,2			
Sanatçı	1	0,2			
Şarkıcı	1	0,2			
Şeker	1	0,2			
Sevgi küpü	1	0,2			
Şeytan	1	0,2			
Şifacı	1	0,2			
Sınıf	1	0,2			
Sürpriz yumurta	1	0,2			
Takım başkanı	1	0,2			
Tarihi eser	1	0,2			
Top	1	0,2			
Yağmur	1	0,2			
Yargıç	1	0,2			
Yıldız	1	0,2			
Yol	1	0,2			
Zar	1	0,2			
Toplam	500	100			

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde öğretmen ile ilgili anne-baba (n=54), anne (n=21), baba (n=14) ve çiçek (n= 50), okul ile ilgili ise yuva (n=20) ve büyük bir farkla ev (n=240) metaforunun frekansının yüksekliği dikkat çekmektedir.

Eğitim alanında yapılan farklı araştırmalarda okulla ilgili kavramlarda aile, ev, yuva metaforlarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Örneğin, Sarıtaş ve Çelik (2013) ilkökul öğrencilerinin sınıf kavramına ilişkin metaforik algılarını incelediği araştırmada metaforlar

arasında ilk iki sırada, evim ve aile, yuva bulunmuştur. Boydak Özan ve Demir'in (2011) farklı lise türlerindeki öğrenciler üzerinde yaptığı araştırmada ise, öğrencilerin çoğunluğunun okul kültürünü ikinci aile ve ikinci yuva olarak gördüğünü belirtmiştir.

Örneklem grubundaki öğrencilerin öğretmenlerle ilgili oluşturdukları metaforlar 12 kategoride toplanmıştır. Araştırmada öğretmenle ilgili oluşturulan metaforların kategorileri ve metaforlara ilişkin örnek cümleler Tablo 3 de, oluşturulan kategorilerin frekans ve yüzdeleri Tablo 4 de, öğretmen kavramı kategorilerinin pasta grafiği Şekil 1 de verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen metaforları ve örnekleri

Öğretmen Metaforları
<p>1. Bilgi verici ve besleyici olarak: Ağaç, akıllı tahta, akıl küpü, akıl kutusu, akıllı, akıllı insan, ansiklopedi, bankamatik, bilgi ağacı, bilgi, bilgi kaynağı, bilgi küpü, bilgi kutusu, bilgili, bilgi makinesi, bilgin, bilgisayar, bilgi kovanı, bilim adamı, bulut, cevap anahtarı, çölde su, deniz, eğitimci, güneş, hafıza kartı, hesap makinası, ilim ağacı, internet, ışık, kalem, kalp, kandil, kitap, kök, lamba, makine, mum, odun, öğretici, öğreten, oksijen, profesör, sözlük, su, tarihçi, toprak, yağmur, zeka küpü (49 metafor).</p> <p>- Ağaç: Önce kendi büyür, sonra meyve (bilgi) verir (Ö 292).</p> <p>- Kalp: Attıkça mutluluk, öğrenim ve bilgi yayar (Ö 51).</p> <p>- Odun: Bizi bilgiyle ısıtır (Ö 111).</p>
<p>2. Seven ve koruyan olarak: Anne, baba, aile, anne-baba, melek, bağıcık, abi-abela, aslan, saksı, sevgi küpü (10 metafor).</p> <p>- Anne - Baba: Beni korur, hata yaparsam da her zaman sever (Ö 13).</p> <p>- Bağıcık: Kendini sıkarak bizim düşmemizi engeller (Ö 172).</p> <p>- Saksı: Çiçekleri (öğrencileri) birlikte tutar ve onları korur (Ö 418).</p>
<p>3. Yol gösterici ve yönetici olarak: Cami hocası, cumhurbaşkanı, tabela, başkan, başrol oyuncusu, ayna, yol, şifacı, doktor, lider, yıldız, peygamber, araba, komutan, anahtar, fener, takım başkanı (17 metafor).</p> <p>- Cami hocası: İyi ve doğru yolu gösterir (Ö 21).</p> <p>- Ayna: Öğrencilerini yansıtır, kendimizi görmemizi sağlar (Ö 192).</p> <p>- Doktor: İsterse süründürür, isterse kaldırır (Ö 229).</p> <p>- Araba: Bizi ulaşmak istediğimiz yere taşır (Ö 322).</p>
<p>4. Yetiştirici ve şekillendirici olarak: Bahçıvan, aşçı, marangoz, çiftçi, balta, benzin (6 metafor).</p> <p>- Marangoz: Öğrencileri istenen ölçülere getirir (Ö 106).</p> <p>- Balta: Öğrencileri düzeltir (Ö 211).</p> <p>- Benzin: Kullanıma göre yararlı ya da zararlı olabilir (Ö 132).</p>
<p>5. Tanınmış ve değerli biri olarak: Atatürk, Mehmet Akif, Yunus Emre, Fatih Portakal, kahraman, sanatçı, altın, hazine, pırlanta, tarihi biri, canımız (11 metafor).</p> <p>- Sanatçı: İyi şeyler yaparak bilinir (Ö 122).</p> <p>- Canımız: Öğretmen canımız, kanımız, her şeyimiz (Ö 498).</p>
<p>6. Saf ve hassas biri olarak: Gül, kelebek, çiçek, bitki, naylon poşet, pamuk, fidan (7 metafor).</p> <p>- Gül: Gülünce yüzünde güller açar, üzülünce solar (Ö 89).</p> <p>- Çiçek: Yardımsever ve iyi kalpli hem de bir çiçek gibi kırılabilir (Ö 59).</p> <p>- Naylon Poşet: Her şeyimizi taşır ama en küçük bir şeyde yırtılabilir (Ö 103).</p>
<p>7. Çalışkan ve mücadeleci biri olarak: Karınca, arı, dağ (3 metafor).</p> <p>- Karınca: Polenleri (bilgiyi) çiçekten çiçeğe (öğrencilere) taşır (Ö 91).</p> <p>- Dağ: Her güçlüğün karşısında dağ gibi durur (Ö 374).</p>
<p>8. Sevilmeyen ve cezalandırıcı biri olarak: Tarihi eser, kötü biri, kötü insan, duvar, kaktüs, bozuk cep telefonu, şeytan, gardiyan, ajan, azrail, yargıç, gıcık, kızgın, bilmiş (14 metafor).</p> <p>- Bozuk cep telefonu: Sürekli error verip durur (Ö 142).</p> <p>- Ajan: Her şeyimizi araştırıyorlar (Ö 156).</p> <p>- Bilmiş: Kolaya çok kolay, zora çok zor der. Hiçbir şeyi beğenmez (Ö 305).</p>
<p>9. Somut bir varlık olarak: Canlı, cansız, insan, canlı-cansız, sınıf, karpuz (6 metafor).</p> <p>- Canlı: Öğretmen nefes alan canlı bir varlıktır (Ö 1).</p> <p>- Karpuz: Karpuz gibi göbekli (Ö 445).</p>

10. Sıkıcı ve yorucu biri olarak: Papağan, kuş, lastik, şarkıcı, at, saç, muhabbet kuşu (7 metafor).

- Lastik: Bizi sıkarak başarılı yapmaya çalışır (Ö 313).

- Saç: Çok karışıklar (Ö 115).

- At: Bizi koşturup durur (Ö 105).

11. Sevilen ve eğlenceli biri olarak: Gökkuşuğu, arkadaş, k 9 köpeği, müzik, iyi insan, kedi, şeker, iyi biri, Hacivat-karagöz, robot (10 metafor).

- K 9 köpeği: Akıllı ve iyi bir dosttur (Ö 480).

- Müzik: Üzüntümüzde ve sevincimizde bize iyi gelir (Ö 209).

- Robot: Her istediğimizi yaptığı için onu çok severim (Ö 327).

12. Değişken ve beklenmedik biri olarak: Hava durumu, zar, dünya, sürpriz yumurta, top, hayat, konfeti (7 metafor).

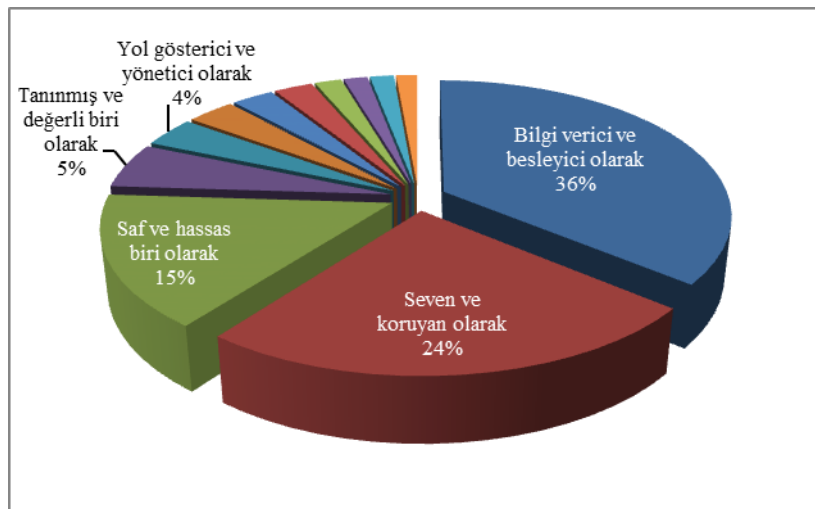
- Sürpriz yumurta: Ne öğreteceği sürprizdir (Ö 164).

- Hayat: Her an her şeyi yaşayıp öğrenebilirsin (Ö 184).

- Konfeti: Bir anda patlayabilir (Ö 135).

Tablo 4. Öğretmen Kavramına Yönelik Metafor Kategorileri

Öğretmen	N	%	Kız	Erkek	4. sınıf	8. sınıf
1 Bilgi verici ve besleyici olarak	180	36	82	98	79	101
2 Seven ve koruyan olarak	122	24.4	70	52	63	59
3 Saf ve hassas biri olarak	78	15.6	46	32	45	33
4 Tanınmış ve değerli biri olarak	27	5.4	10	17	23	4
5 Yol gösterici ve yönetici olarak	18	3.6	3	15	4	14
6 Sevilmeyen ve cezalandırıcı biri olarak	16	3.2	6	10	1	15
7 Sevilen ve eğlenceli biri olarak	14	2.8	6	8	10	4
8 Somut bir varlık olarak	13	2.6	3	10	7	6
9 Yetiştirici ve şekillendirici olarak	9	1.8	4	5	1	8
10 Çalışkan ve mücadeleci biri olarak	8	1.6	6	2	3	5
11 Değişken ve beklenmedik biri olarak	8	1.6	5	3	0	8
12 Sıkıcı ve yorucu biri olarak	7	1.4	2	5	1	6

Şekil 1. Öğrencilerin öğretmen kavramı kategorilerinin pasta grafiği

Tablo 4 deki veriler incelendiğinde öğretmen ile ilgili bilgi verici ve besleyici olarak öğretmen algısının (n=180; % 36) yüksekliği dikkat çekmektedir. Saban (2004) da benzer sonuçlara öğretmen adayları üzerinde yaptığı bir araştırmada ulaşmıştır. Bu araştırmada öğrencilerin yaklaşık üçte ikine yakın kısmının öğretmeni bilginin kaynağı ve aktarıcısı, öğrencileri şekillendirici ve biçimlendirici ve öğrencileri tedavi edici olarak algıladığını belirtmiştir.

Cerit (2008 a) tarafından yapılan, öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri adlı araştırmada ise, öğretmenin bilgi kaynağı ve dağıtıcısı, anne/baba, arkadaş, rehber ve çevresini aydınlatan kişi olduğu metaforları kabul edilirken; bahçıvan, otoriter kişi, bakıcı, gardiyan, yıkıcı ve zarar verici kişi olduğu metaforları tercih edilmemiştir. Ayrıca, araştırmada öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin konuyla ilgili görüşleri arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Ekiz ve Koçyiğit (2013) öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmada en fazla metafor üretilen temanın yetiştirici ve geliştirici öğretmen, Eminoğlu Küçüktepe ve Gürültü (2014) ise, rehber olarak öğretmen kategorisinde olduğunu belirtmiştir.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde sevilmeyen ve cezalandırıcı, sıkıcı ve yorucu, değişken ve beklenmedik biri olarak öğretmen algıları gibi olumsuz algıların 8. sınıf öğrencilerinde görüldüğü dikkat çekmektedir. Veriler cinsiyet açısından incelendiğinde ise, farklılıklar olduğu söylenebilir. Örneğin, seven ve koruyan olarak öğretmen algısının kızlarda daha fazla olduğu görülmektedir. Akbaba Altun ve Apaydın (2013) da, öğretmen adayları üzerinde yaptığı araştırmada cinsiyet faktörünün öğrencilerin eğitime ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler üzerinde belirleyici rol oynadığını belirtmiştir.

Saban'ın (2008) da ifade ettiği gibi "Okul olgusunun bir bütün olarak açıklanabilmesi için çok sayıda metafora ihtiyaç olması" nedeniyle, örneklem grubundaki öğrencilerin okulla ilgili oluşturdukları metaforlar 7 kategoride toplanabilmiştir. Araştırmada okulla ilgili oluşturulan metaforların kategorileri ve metaforlara ilişkin cümlelerden alıntılar Tablo 5 de, oluşturulan kategorilerin frekans ve yüzdeleri Tablo 6 da, okul kavramı kategorilerinin pasta grafiği Şekil 2 de verilmiştir.

Tablo 5. Okul Metaforları ve Örnekleri

Okul Metaforları
1. Bilgi ve kazanım yeri olarak: Ağaç, akıl küpü, beyin, bilgi yuvası, bilgi deposu, bilgi evi, bilgi, bilgi küpü, bilgi kutusu, bilgisayar, bilgi kaynağı, bilgi merkezi, bulut, ders yuvası, eğitim bankası, ilim yuvası, insan eğitim merkezi, kitap, kumbara, kütüphane, matbaa, mürekkep, öğrenme merkezi, öğrenim yeri, zeka evi, alışveriş merkezi, dersane, kan, bilgisayar kasası, müze, öğrenim yurdu, güneş (32 metafor). - Alışveriş merkezi: İstedğin bilgiyi alabilirsin (Ö 96). - Bilgisayar kasası: İçindeki işlemciler öğretmenlerdir (Ö 204). - Kumbara: İçindeki öğrenciler, öğrendikçe değer kazanır (Ö 133). - Mürekkep: Mürekkep olmasa kalem yazmaz, okul olmasa insan öğrenemez (Ö 117). - Müze: İçinde tarih kokan bilgiler var (Ö 128).
2. Sevgi ve güven ortamı olarak: Aile, anne-baba, cennet, ev, konak, sevgi yuvası, yuva, koli, yurt (9 metafor). - Koli: Bizi korur (Ö 371). - Cennet: İstedğim her şeyin anında olduğu, huzurlu bir yer (Ö 417) - Yurt: Herkesi güvenli bir şekilde bir yerde toplar (Ö 310). - Ev: Ev gibi güvenlidir. Okul 2. Evimiz gibidir (Ö 70).
3. Yol gösterici ve araç olarak: Doktor, geçit, gelecek, iletişim aracı, ip, kuran kursu, meyve sepeti, okuma aracı, taş yığını, arkadaş, kuyumcu, mum, saksı, kutu, orman (15 metafor).

- Arkadaş: Bize hatalarımızı söyler, hayatı öğretir (Ö 227)
- Doktor: Bizim dertlerimizi, derslerimizi iyileştirir (Ö 202).
- İp: Çekersen yarar, bırakırsan zarar (Ö 144).
- Kuran kursu: Okul iyiliği ve doğruluğu öğrenmemize yardım eder (Ö 21).
- Meyve sepeti: Okul farklı türden meyveleri (öğrencileri) bir arada tutar (Ö 416).
- Taş yığını: Öğrenim her yerde olabilir (Ö 175).
- Kuyumcu: Birçok altının (öğrencinin) şekillenmesini sağlar (Ö 79).
- Kutu: İçinde keşfedilmeyi bekleyen birçok yetenek saklar (Ö 172).

4. Çalışma ve gelişme yeri olarak: Arı kovani, bağlanamayan balon, karınca yuvası, dağ, defter, fabrika, iş yeri, dünya, hayat, bahçe, kuş yuvası, hastane (12 metafor).

- Bağlanamayan balon: Hep uğraştırır ama sonucu iyidir (Ö 218).
- Defter: İçini doldurursan güzel, doldurmazsan anlamsız (Ö 138).
- Dağ: Çıkılması ne kadar zorsa inmesi de o kadar kolaydır (Ö 173).
- Fabrika: Hep gelmek ve çalışmak gerekiyor (Ö 455)
- Kuş yuvası: İnsan kanatlanıp uçmayı burada öğrenir (Ö231)
- Hastane: Çalışmazsan gittikçe canından bezersin (Ö 229).

5. Sevilmeyen ve ceza yeri olarak: Tarihi eser, sıkıcı yer, savaş alanı, top, çiftlik, akıl hastanesi, azrail, cehennem, cezaevi, çöp kutusu, çöplük, hapishane, hayvanat bahçesi, kafes, kapan, kutuplar, mezar, mezarlık, futbol takımı (19 metafor).

- Tarihi eser: Öğretmenler yaşlı ve eskimiş (Ö327).
- Top: Top gibi kime nasıl gideceği belli olmaz. Sert gelirse can yakar (Ö102).
- Kutuplar: Burada herkes birbirine soğuk davranır (Ö 135).
- Futbol takımı: Taraftar futbol takımı tutar, okul da taraf tutar (Ö 127).

6. Güzel ve eğlenceli bir yer olarak: Çiçek, disko, eğlence merkezi, eşsiz, gökkuşağı, gül, iyi yer, oyun alanı, park, spor salonu, tatlı (11 metafor).

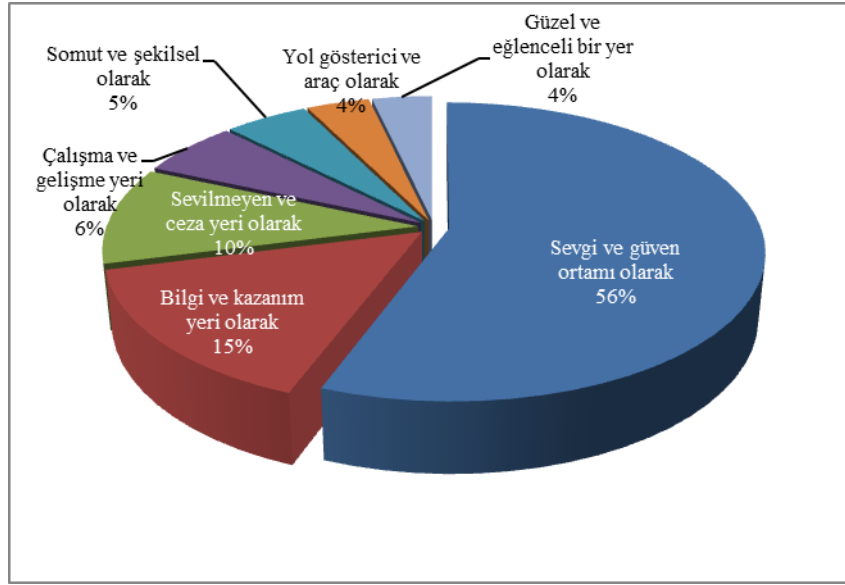
- Çiçek: Güzel ve huzur verici (Ö 136).
- Disko: Arkadaşlarla çok eğleniyoruz (Ö 159).

7. Somut ve şekilsel olarak: Aksaray, antika, beton, beton bina, bina, cansız, dev, heykel, külçe altın, madde, otel, şirinler evi, tren, dolap (14 metafor).

- Aksaray: Çok fazla sınıfı var (Ö 55).
- Dev: Çok büyük devasa bir kaya (Ö345).
- Külçe altın: Şekli dikdörtgen (Ö 445).
- Şirinler evi: Her şey mavi (Ö 301).

Tablo 6. Okul Kavramına Yönelik Metafor Kategorileri

	Okul	N	%	Kız	Erkek	4. sınıf	8. sınıf
1	Sevgi ve güven ortamı olarak	279	55.8	147	132	147	132
2	Bilgi ve kazanım yeri olarak	76	15.2	38	38	37	39
3	Sevilmeyen ve ceza yeri olarak	53	10.6	21	32	5	48
4	Çalışma ve gelişme yeri olarak	30	6	13	17	12	18
5	Somut ve şekilsel olarak	25	5	8	17	19	6
6	Yol gösterici ve araç olarak	19	3.8	6	13	8	11
7	Güzel ve eğlenceli bir yer olarak	18	3.6	10	8	8	10

Şekil 2. Öğrencilerin okul kavramı kategorilerinin pasta grafiği

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde okulla ilgili sevgi ve güven ortamı olarak okul algısının (n=279; % 55,8) yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, Saban (2008) okula ilişkin metaforlar adlı araştırmada ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin büyük bir kısmının okulu sevgi ve dayanışma ortamı içerisinde bilgi kazanılan ve aynı zamanda hoş ve güzel vakit geçirilen bir yer olarak nitelendirdiklerini belirtmektedir.

Nalçacı ve Bektaş (2012) da, öğretmen adayları üzerinde yaptığı araştırmada benzer sonuçlara ulaşmıştır. Bu araştırmada, okul kavramına ilişkin ilk iki metafor aile/ev/yuva ve hayat olarak tespit edilmiştir. Araştırmacılar ayrıca, katılımcılar tarafından en fazla metaforun üretildiği kategorinin ise; güven verici ve bilgi sağlayıcı kategorileri olduğunu ifade etmiştir. Konaklı ve Göğüş'ün (2013) öğretmen adaylarının eğitim fakültesine ilişkin metaforik algıları üzerine yaptıkları araştırmada ise, öğretmen adaylarının eğitim fakültesini öncelikli olarak bilgi edinme ve yetiştirme unsuru olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada bulgularına göre, sevilmeyen ve ceza yeri olarak okul algısı büyük oranda 8. sınıf öğrencilerinde ve okulu somut şekilsel olarak değerlendirme ise, 4. sınıf öğrencilerinde görülmektedir. Okulu somut ve şekilsel olarak görmek, 4. sınıf öğrencilerinin Piaget'in sınıflandırmasındaki somut işlemler döneminde olmaları ve içinde buldukları dönemin özelliklerinin bu bulguya neden olabileceği ile açıklanabilir.

Olumlu okul algısının sınıf düzeyi yükseldikçe düştüğünü gösteren bir araştırmada Özdemir (2012) tarafından yapılmıştır. Özdemir yaptığı araştırmada olumlu okul algısının en yüksek düzeyde lise 1. sınıfta olduğunu, sınıf düzeyi yükseldikçe aşamalı olarak azaldığı belirtilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Öğrencilerinin öğretmen ve okul kavramına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarma amacına yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırmada öğrencilerin metafor ifadeleri genel

olarak değerlendirildiğinde; öğretmen ile ilgili anne-baba (n= 89), okul ile ilgili ise ev - yuva (n=260) metaforlarının frekansının yüksekliği dikkat çekmektedir.

Öğrencilerin metafor ifadeleri kategorilere ayrıldığında ise, öğretmen ile ilgili bilgi verici ve besleyici (n=180; % 36) ve seven koruyan (n=122; % 24.4) olarak öğretmen; okulla ilgili ise, sevgi ve güven ortamı (n=279; % 55,8) ve bilgi kazanım yeri (n=76; % 15,2) olarak okul algısının yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgular genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin, öğretmen ve okulun bilgi, sevgi ve güven verme yönlerini vurguladığı ve öğretmen ve okulla ilgili pozitif düşüncelerinin olduğu görülmektedir.

Araştırmanın bulgularında cinsiyet faktörünün öğrencilerin metafor ifadeleri üzerinde etkili olduğu, kızlarda seven ve koruyan öğretmen algısının daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca, sınıf düzeyinin yükselmesi ile birlikte öğretmen ve okul algılarının olumsuz yönde değiştiği görülmüştür. Öğretmenle ilgili olarak, sevilmeyen ve cezalandırıcı, sıkıcı ve yorucu, değişken ve beklenmedik biri; okulla ilgili ise, sevilmeyen ve ceza yeri olarak okul şeklindeki olumsuz algılar büyük oranda 8. sınıf öğrencilerinde görülmüştür.

Araştırmada, okulu somut şekilsel olarak değerlendirme ise, 4. sınıf öğrencilerinde görülmüştür. 4. sınıf öğrencilerinin okulu somut ve şekilsel olarak görmelerinin nedeni, bu yaş grubunun Piaget'in sınıflandırmasındaki somut işlemler döneminde olması ve içinde buldukları dönemin özelliklerinin bu bulguya neden olması ile açıklanabilir.

Inbar (1996) öğrencilerin kendileri, eğitimciler ve okul algıları ile eğitimcilerin öğrenci algıları arasında anlamlı fark bulunmasının eğitimde sorun teşkil ettiğini belirtmektedir. Okul yöneticileri, öğretmen, öğrenci ve ailelerin okula ve öğelerine ilişkin algıları arasında fark olması kadar, öğretim kademesi yükseldikçe olumsuz algıların artması da önemli bir eğitim sorunudur. Bu nedenle çeşitli eğitim kademelerinde; yönetici, öğretmen, öğrenci ve ailelerin okula ve okulu oluşturan öğelere yönelik algılarını tespit etmeye yönelik çalışmalar yapılabilir. Eğitimin en önemli paydaşlarından biri olan öğrencilerin okul ve öğretmenle ilgili olumsuz algılarının nedenleri araştırılabilir. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin amacına ulaşabilmesi için okulun kaynak, araç gereç donanımının yanında tüm paydaşlarının yeterli donanıma sahip olması, okul ortamı ve öğeleri ile ilgili olumlu duygu ve düşünceleri paylaşması gerekir. Toplumla uyumlu, yeterli bilgi ve becerilerle donatılmış öğrenciler ancak; doğru kişiler tarafından, doğru ortamlarda yetiştirilir. Bu nedenle, öğrencilerin öğretmenle ve okulla ilgili olumlu algıya sahip olması büyük önem taşır.

KAYNAKÇA

Akan, D., Yalçın, S., Yıldırım, İ. (2014). Teachers' metaphoric impressions related to school manager, *İlköğretim Online*, 13 (1), 169- 179.

Akbaba Altun, S., Apaydın, Ç. (2013). Kız ve erkek öğretmen adaylarının "Eğitim" kavramına ilişkin metaforik algıları, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19 (3), 329-354.

Balcı, F. A. (2011). Okul metaforları: İlköğretim müfettişlerinin okul algıları, *Eurasian Journal of Educational Research*, 3 (44), 27-38.

Bredeson, P. (1988). Perspectives on schools: Metaphors and management in education. *The Journal of Educational Administration*, 26(3), 293-309.

- Boydak Özkan, M., Demir, C. (2011). Farklı lise türlerine göre öğretmen ve öğrencilerin okul kültürü metaforu algıları, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (2),106-126.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 7. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Cerit, Y. (2008 a). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (4), 693-712.
- Cerit, Y. (2008 b). Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin müdür kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin görüşleri, *Eğitim ve Bilim*, 33 (147), 3-13.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (21), 269-283.
- Doğan, D. (2013). Öğretmen adaylarının perspektifinden okul kavramının metaforlarla analizi, *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 7 (3), 361-382.
- Ekiz, D., Koçyiğit, Z. (2013). Sınıf öğretmenlerinin “öğretmen” kavramına ilişkin metaforlarının tespit edilmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21 (2), 439-458.
- Eminoğlu Küçüktepe, S., Gürültü, E. (2014). Öğretmenlerin ‘Yapılandırmacı Öğretmen’ kavramına ilişkin algılarına yönelik metafor çalışması örneği, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 282-305.
- Gök, B., Erdoğan, T. (2010). Investigation of pre-service teachers’ perceptions about concept of technology through metaphor analysis, *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 9 (2), 145-160.
- Inbar, D. E. (1996). The free educational prison, *Metaphors and Images Educational Research*, 38 (1), 77-92.
- Kalyoncu, R. (2012). Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının öğretmenlik kavramına ilişkin metaforları, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (20), 471- 484.
- Koçak, C. (2013). Metaphorical perceptions of teacher candidates towards the school concept: Lotus Flower Model, *Mevlana International Journal of Education*, 3 (4), 43-56.
- Konaklı, T., Göğüş, N. (2013). Öğretmen adaylarının eğitim fakültesine ilişkin metaforik algıları: Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği, *International Journal of Human Sciences*, 10 (2), 67- 93.
- Lakoff, G., Johnason, M. (1980). The metaphorical structure of the human conceptual system, *Cognitive Science*, 4, 195-208.
- Lakoff, G., Johnason, M. (2015). *Metaforlar, Hayat Anlam ve Dil*, Çeviren: Demir, G. Y., İstanbul: İthaki Yayınları.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor*, Çeviren: Bulut, G., İstanbul: MESS Yayın no:280.
- Nalçacı, A., Bektaş, F. (2012). Öğretmen adaylarının okul kavramına ilişkin algıları, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 239-258.
- Özdemir, M. (2012). Lise öğrencilerinin metaforik okul algılarının çeşitli değişkenler bakımından incelenmesi, *Eğitim ve Bilim*, 37 (163), 96-109.

- Pilav, S., Elkatmış, M. (2013). Öğretmen adaylarının Türkçe kavramına ilişkin metaforları, *Turkish Studies*, 8 (4), 1207-1220.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 131-155.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar, *Educational Administration: Theory and Practice*, Yaz, (55), 459-496.
- Sarıtaş, E., Çelik, K. (2013). İlkokul öğrencilerinin sınıf kavramına ilişkin metaforik algıları, *International Journal of Human Sciences*, 10 (1), 1185-1201.
- Toker Gökçe, A., Bülbül, T. (2014). Okul bir insan bedenidir: Meslek lisesi öğrencilerinin okul algılarına yönelik bir metafor çalışması, *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi*, 4 (1), 63-88.
- Tortop, H. S. (2013). Öğretmen adaylarının üniversite hocası hakkındaki metaforları ve bir değerlendirme aracı olarak metafor, *Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi*, 3 (2), 153-160.
- Töremen, F., Döş, İ. (2009). The metaphoric perceptions of primary school teachers on the concept of inspection, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (4), 1999-2012.
- Türk Dil Kurumu (2016). Büyük Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr adresinden 04. 04. 2016 tarihinde erişilmiştir.
- Yalçın, M., Erginer, A. (2012). İlköğretim okullarında okul müdürüne ilişkin metaforik algılar, *Öğretmen Eğitimi ve Eğitimcileri Dergisi*, 1 (2), 229-256.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005). *Soysal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, S., Polat, S. (2012). Organizational metaphor perceptions of primary school administrators and teachers towards the instituon they work for, *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 55, 669-678.